

polovičko kar s kožo. Begunce sva hitro dohitela, ker je šlo nebeško.

Od kočice Vallot vzameš naravnost do Col du Dôme, tu obrneš, kot moreš, in spet gre naravnost do Gd. Plateauaja. Vozili smo nenavezani. Levo in desno ob sledi številne smuške karavane, ki je to jutro prišla do kočice, smo rezali svoje kristjanije, sprva po ledenem snegu, kjer so se kovinski robniki prav lepo obnesli, nato po skorjastem snegu. Na strmih pobočjih pod Gd. Plateajem je bil sneg solnat in naš užitek popoln.

NEBEŠKO SMUČANJE

Žal je sonce pritiskalo neusmiljeno. Sneg je postal voden in težak. Zadrževali smo sapo, ko smo švigali čez mostiče. Kdor se ne more odvaditi preštevilnega padanja pri smučanju, naj gre na ledenike! Jamčim mu, da se bo odvadil, ker ga bo strah pasti na mostiču ali nad pokrito razpoko.

Pokaže se kočica Grands Mulets. Teren je manj strm, zato pa nič manj ne drvimo. Široke razpoke zevajo že od daleč in se jih ogibaš prav lahko.

Jean si zatakne v težkem snegu smučko in si zviže nogo. Zdad šele vidimo, da so se pripodili težki oblaki. Peš in navezani gremo do kočice, kjer Jeanu trdo zavežem nogo. Pri koči srečamo tudi Molleja, ki se vrača – brez vrha. Zadovoljen sem, da se me je branil vzeti na svojo vrh. On pa mi, kot pravi planinec, brez zavisti iskreno čestita.

Jean je korajžen fant. Natakne smuč, stisne zobe in odpelje navzdol proti Glacier de Bossons. Tik pod kočico je krasna strmina, ki pa se konča v razpokah. Pred temi smo sneli smuč in navezani šli prek nerodnega mesta. Potem pa v dolgem, valovitem, položnem smuku, ki ti nudi prav vse radosti smučanja po ledenikih, prifrčiš prav do postaje žične železnice. Kolena pa so – marmelada.

NARODNI PARKI NA SEVEROZAHODU ZDA

DIVJINA ZA PRIHODNOST

TOMAŽ VRHOVEC

Poleti 1990 smo s planinskimi nameni obiskali nekaj narodnih parkov v Wyomingu in Montani na severozahodu Združenih držav Amerike. Vsak izmed teh parkov (Grand Tetons N.P., Yellowstone N.P. in Waterton Glacier N.P.) ima svoje zanimivosti in posebnosti. Predstavim naj nekaj planinskih značilnosti narodnih parkov Grand Teton in Waterton-Glacier.

NARODNI PARK GRAND TETON

Narodni park Grand Teton leži v severozahodnem delu države Wyoming in obsega plitvo dolino Jackson Hole z nekaj jezeri in gorsko prerijo na vzhodu ter gorsko skupino Tetons na zahodu. Zahodno od te skupine leži narodni gozd Targhee, ki pa tudi večinoma obsega le gorato in neporaslo območje vzhodnega Idaha. Začetki narodnega parka Teton segajo v prva desetletja tega stoletja, končno obliko pa je dobil v šestdesetih letih. Skupna površina parka je približno tolikšna kot območje Triglavskega narodnega parka. Od severa proti jugu poteka vzdolž glavne gorske verige in jezer ob njenem vznožju glavna cesta, prav v gorski masiv pa ni speljanih cest.

Plitva dolina Jackson Hole leži na nadmorski višini med 1900 in 2000 metri na vzhodni strani Skalnega gorovja, jezera pa se z nje odteka po reki Jackson proti jugu. Severni del goratega dela narodnega parka Grand Teton je nekoliko nižji in manj izrazito gorat kot južni: gore na severu sežejo do 3300 metrov visoko in so večinoma bolj kopaste in porasle, saj je gozdna meja okoli 2500 metrov visoko. Južni del gorá

v narodnem parku Grand Teton je višji in bistveno bolj drzen.

Med dolinama Cascade canyon in Avalanche canyon so razvrščeni velikani gorske skupine: Mt. Owen (3940 m), Grand Teton (4197 m), Middle Teton (3903 m) in South Teton (3886 m). Severno od Cascade canyona se dviga še Mt. Moran (3842 m). Iznad doline Jackson Hole se te gore pnejo zelo strmo navzgor, na zahodni strani pa se spuščajo nekoliko bolj blago. Najvišji del skupine je graniten in večinoma precej trden, medtem ko so gore v severnem in zahodnem delu narodnega parka iz precej preperelih metamorfni kamnin.

Čeravno so gore v narodnem parku Grand Teton visoke, so le malo poledenele; nekaj manjših ledenikov se začne na nadmorskih višinah nad 3500 metrov. V primerjavi z drugimi narodnimi parki na ameriškem severozahodu je v narodnem parku Grand Teton nekaj manj divjih živali; predvsem v gorah so redke. V dolini Jackson hole je nekaj čred jelenov in losov, veliko je vsakršnih glodalcev, posebno medveda pa se sreča le zelo izjemoma.

VSE PREMOŽENJE NA RAMAH

Ostri vrhovi okoli Grand Tetona so za ameriški Zahod precej obiskane gore. Obiskovalci prihajajo v te gore večinoma z vzhodne strani, kjer pelje že omenjena glavna cesta, z zahoda pa je dostop skozi območje Targhee možen le peš. Južno od južne meje narodnega parka je nad mestom Jackson smučarsko središče, kjer gondola pripelje nad 3000 metrov visoko, od tod pa je možen dostop v južne predele parka. Ob jezerih je nekaj avtokampov, hotelov je zelo malo, po gorah pa ni nikakršnih zavetišč ali koč.

Ameriška Planinska zveza (AAC, American Alpine Club) ima v dolini pod Tetoni tako imenovani climbers ranch, nekakšno planinsko kočjo. Ob jezeru Jenny tik pod osrednjim delom skupine Grand Teton je poseben avtokamp, v katerem je dovoljeno prebivati le v šotorih, tako da se tam večinoma zbirajo gorniki.

Narodni park Grand Teton upravlja – tako kot vse ameriške narodne parke – ameriška zvezna vlada prek svojega notranjega ministrstva in njegove uprave za parke. Uslužbenci uprave narodnega parka (rangerji) imajo v parku velika pooblastila in tam opravljajo tudi policijsko službo.

Zaradi precejšnje relativne višinske razlike so vzponi na glavne vrhove dvodnevni, pa tudi plezalna območja ležijo po nekaj ur hoje stran od parkirišč. Ture se namreč začinjajo povsem v dolini, z nekaj parkirišč so v glavne stranske doline (Cascade, Garnett, Avalanche, Leigh) speljane pešpoti, po večini dolin je dovoljena tudi ježa. Vzponi so v narodnem parku Grand Teton tako vedno združeni s taborjenjem v divjini, kar seveda pomeni, da je količina prtljage precej večja kot pa smo je vajeni s seboj nositi v Alpah.

STROG PARKOVNI REŽIM

Pred pričetkom resnejših planinskih tur, plezanja ali prenočevanja v divjini se morajo obiskovalci prijaviti v uradu uprave parka pri jezeru Jenny. Urad daje obiskovalcem vsakršne informacije o turah na območju parka, o razmerah na posameznih gorah, o plezalnih smereh, možnostih za taborjenje in vremenu. Glavni razlog, zakaj se morajo plezalci pred vzponom prijaviti upravi parka, je ta, da je dnevno število plezalcev v posameznih smereh in na posameznih vrhovih omejeno. Prav tako je omejeno število šotorov, ki so lahko vsako noč postavljene v vsaki izmed tabornih con. Vzdolž najbolj obljudenih pešpoti pa tudi okoli najbolj obiskanih gora so namreč določena in označena območja, kjer je taborjenje v divjini dovoljeno. V uradu parka se za taborjenje v teh conah dobi posebna brezplačna dovoljenja, pri prijavi nameravanega vzpona pa je potrebno tudi povedati, kdaj se naveza namerava vrniti. V primeru zakasnitve s ture uprava parka za prijavljene naveze sproži reševalno akcijo. Ob vrnitvi s ture mora naveza vrniti prijavo uradu uprave parka.

Za taborjenje in hojo so v narodnem parku postavljene precejšnje omejitve. Pri hoji pod vegetacijsko mejo naj bi obiskovalci hodili le po nadelanih poteh, vse odpadke naj obiskovalci odnesejo s seboj nazaj v dolino, prepovedano je metanje kamenja, nošnja orožja, sprehajanje domačih živali (psov in mačk), prepovedana je uporaba vsakršnih vozil, vključno z gorskimi kolesi, konji imajo na kolovozih prednost pred pešci. V visokogorju naj bi hodili predvsem po skalah in ne po vmesnih rušah. Kot zanimivost pa naštevam še omejitve za konje: konji smejo hoditi le po nadelanih poteh, ne smejo se pasti, ne sme se jih privezovati na drevesa, pač pa

za na to postavljene priveze, ne sme se jih puščati neprivezanih, ne smejo visoko v gore.

VRH PARKA NA ŠTRITISOČAKU

Omejitve za taborjenje so tudi zanimive: prepovedano je izravnnavati taborne prostore in kopati jarke okoli njih, prepovedano je taboriti na prostoru, ki dotlej še ni bil v uporabi, taboriti se ne sme blizu vode (vsaj 30 metrov stran) in ne preblizu poti, tabori naj se, če se da, le na neporaslih tleh. Nad 2100 metri nadmorske višine je prepovedano kuriti taborne ognje. Izjemoma se v manj obljudenih delih parka lahko tabori tudi zunaj določenih tabornih con.

Pod gozdno mejo je voda večinoma okužena s povzročitelji črevesnih bolezni, tako da priporočajo prekuhanje vode.

Najbolj obiskan je najvišji vrh parka, to je Grand Teton, ki je s 4197 metri nadmorske višine drugi najvišji vrh v Wyomingu. Tura se začne v bližini jezera Jenny, od tod pelje udobna pešpot v dolino Garnett canyon do nadmorske višine okoli 2700 metrov. Od tod naprej ni več uradne poti, je pa dobro shojena steza, ki prek skalnega skoka mimo nekaj con za taborjenje pripelje na moreno manjšega ledenika pod Middle Tetonom.

Iz zgornjega dela Garnett canyona se potem vrstijo smeri proti vrhu Grand Tetona. Klasična smer prvopristopnikov (**Owen-Spalding**) se povzpne iz zatrepja Garnett canyona na tako imenovano Spodnje sedlo in od tam po skrotju z lažjim plezanjem na Zgornje sedlo (približno 4000 metrov). Od tam sledi okoli 150 metrov plezanja III. stopnje v granitu, tik pod vrhom pa se strmina vnese. Druga klasična smer Exum se iz skrotja nad Spodnjim sedlom prer usmeri v vršnjo zgradbo Grand Tetona; tudi v tej smeri je plezanje III. stopnje. V visoki sezoni je v vsaki od klasičnih smeri po nekaj navez.

Ostali vrhovi osrednjega dela parka so bistveno manj obiskani, vrhovi severnega obrobja parka pa le redko dočakajo obisk. V parku je mogoče najeti tudi vodnika v okviru alpinistične šole Exum.

NARODNI PARK WATERTON – GLACIER

Na meji med Kanado in Združenimi državami Amerike leži v južnem delu kanadske province Alberta in na severozahodu ameriške zvezne države Montana mednarodni mirovni park Waterton – Glacier. Po velikosti je večji od narodnega parka Grand Teton, leži pa na obeh straneh velikega kontinentalnega razvodja (Pacifik – Atlantik). Ustanovljen je bil v letih od 1895 do 1910, tri četrtine divjine tega parka je v ZDA, drugo pa v Kanadi. Precejšen del parka je razglašen za rezervat biosfere in je pod zaščito UNESCO.

Na vzhodni in zahodni strani kontinentalnega razvodja leži cela kopica jezer in jezer; na zahodni strani so jezera na nadmorski višini okoli 1000 metrov, na vzhodni pa okoli 1300 metrov visoko. Razvodje je precej razbita gorska veriga, v kateri najvišji vrhovi presežejo 3000 metrov, prelazi pa so okoli 2000 metrov visoko.

Skozi južni del parka je speljana cesta z romantičnim imenom »Cesta proti soncu« (Going to the sun road), ki je pravzaprav edina moderna prečna cesta v celotnem parku. Vzdolž zahodne strani parka je urejena makadamska cesta z dostopom do večine jezer na zahodni strani, z vzhodne strani pa so iz območij zunaj parka speljane krajše ceste do tamkajšnjih jezer. Doline ob jezerih in rekah so porasle z iglavci, gozdna meja sega okoli 2200 metrov visoko. Takoj nad gozdno mejo se začne svet brez rastlinja. Pas gorskih trat je večinoma zelo ozek. Zanimivo je, da v tem delu Amerike ne raste v Alpah tako pogosto ruševje, tako da so najvišje rastoča drevesa tod pritiklave smreke.

Ameriški del parka je dobil ime Glacier po mnogih ledenikih, ki so jih nekoč videli po teh gorah. Večina teh ledenikov danes zasluži bolj ime snežišča, saj so se tudi tu ledeniki v 20. stoletju precej zmanjšali.

Kamnina gorá v narodnem parku Waterton – Glacier je za alpske standarde zelo preperela. Najsi je kamninska osnova magmatsko metamorfna ali sedimentna, gore so zasute z obilico grušča, in to tako zelo, da so police večinoma do roba polne, pod stenami pa so obsežna črna siva melišča. Zaradi izjemne krušljivosti in gruščnatosti so te gore le malo priljubljen cilj alpinistov, vzdolž dolin, prek sedel in predvsem pod gozdno mejo pa je uprava parka speljala več kot 1300 kilometrov pešpoti. Južni del parka vzdolž »Ceste proti soncu« je dobro obiskan in tudi po poteh je srečati precej izletnikov.

ZLOŽNE RAZGLEDNE POTI

Tudi v tem parku je število prenočevalcev na posameznem tabornem prostoru omejeno in pri hoji veljajo enake omejitve kot v parku Grand Teton. Ker je v parku precej divjih živali, tudi črnih in sivih medvedov (grizlijev), velja v parku upoštevati navodila, kako ravnati s hrano. Hrane naj ne bi hranili v šotorih, da ponoči medved ne bi prišel na obisk, pač pa naj bi hrano v divjini ponoči v vreči obešali na drevo, ne veje, ki so toliko oddaljene od debla in tal, da jih medved ne more doseči. Izbrati pa je seveda dobro tako drevo, ki je nekaj deset metrov stran od šotora, da nas medvedi ponoči ne bi motili. Razen medvedov so v tem parku v višjih predelih od velikih živali tudi bele gorske koze in mufloni, v nižjih gozdovih pa jeleni, različne vrste srnjadi in losi.

Poti v parku so dobro vzdrževane in na začetku in koncu poti je tabla z informacijami o poti. Za alpske razmere so poti zelo zložne in temu primerno serpentinaste. Večina obiskovalcev parka so le priložnostni izletniki brez vsakršnih gorniških ambicij, velika večina se jih skozi park le pelje, tisti (lahko rečemo netipični obiskovalci), ki pa se podajo na katero od poti, jo večinoma želijo prehoditi hitro; nasploh ameriški izletniki jemljejo hojo mnogo bolj športno kot rekreacijsko. Tipičen izletnik, ki hodi po poti v narodnem parku, se poti zelo natančno drži in ima malo gorniških izkušenj, kar se posebno pokaže pri nekoliko bolj »izpostavljenih« preho-

dih. Za alpske razmere so ti prehodi lepe, razgledne poti, nekako take kot je pot s Pokljuke okoli Tošca na Velo polje.

Vrhovi gora so tako le redko obiskani, pa tudi melasta pobočja niso pretirano privlačna. Celo najvišji gori v parku – v južnem delu z ledeniki obdani Mt. Jackson (3064 m) in v severnem delu Mt. Cleveland (3190 m) – tako le redko dočakajo obisk, morda po nekaj obiskovalcev na leto. Ture na najvišje gore se namreč tu začno zelo daleč stran; dan ali dva se sprva hodi po dolinah vzdolž rek in jezer, nato pa se šele začne vzpon na goro. Na najvišje gore seveda ni nadelanih poti.

ATRAKCIJA: PLANINSKO PRENOČIŠČE

V narodnem parku Waterton – Glacier je na ameriški strani postavljena ena sama planinska kočica: Granite park Chalet. Stoji okoli 2200 metrov visoko zahodno od prelaza Logan pod sedlom Col Swiftcurrent. Ker je to edina planinska kočica daleč naokoli, je temu primerno oblegana in je treba prostor za prenočitev rezervirati nekaj dni prej. Kočo ima v zakupu turistična agencija, zaradi svoje posebnosti pa je kočica z okolico spomeniško zavarovana. Zanimivo je, da kočica sploh ne služi kot izhodišče za ture, saj okoli nje ni izrazitih vrhov, pač pa le kot nenavadno prenočišče. S ceste je do nje neka-ko dve uri hoje.

Na nekaterih vrhovih gorá v narodnem parku so postavljene posebne opazovalnice gozdnih požarov. Obiskali smo takšno opazovalnico na Swiftcurrent lookout (okoli 2600 metrov visoko). Vse poletje 1990 je v tej opazovalnici prebila mlada mati z dvema otrokoma. Mlajši sin, star leto in pol, je bil na terasi ob opazovalnici privezan na dolgo vrvo, da bi pri svojem raziskovanju okolice, kadar matere ni bilo zraven, ne zataval prek robu in padel po pobočju. Opazovalnica je bila brez elektrike, za kuho in za obvezni hladilnik pa so uporabljali plinske bombe. Vse potrebščine, hrano in vodo so v opazovalnico tedensko vozili s helikopterjem.

Pristojbine za velikane

Komisija za odprave pri UIAA je sporočila cene pristojbin, ki jih je treba letos v Nepal plačati za vzpone na njihove najvišje gore. Dovoljenje za vzpon na Mount Everest stane letos odpravo 2516 ameriških dolarjev, pristojbine za vzpone na druge osemtisočake pa 2013 dolarjev. Za vzpon na goro, visoko od 7501 do 8000 metrov, je treba plačati 1510, za goro, visoko od 6601 do 7500 metrov, 1007 in za gore, visoke nad 6000 metrov, 503 dolarje.

Novi predsednik UIAA

Izvolili so ga že na zasedanju v New Delhiju, z letošnjim 1. januarjem pa je dr. Pietro Segantini nastopil funkcijo predsednika UIAA – Mednarodne zveze planinskih organizacij. To funkcijo je prevzel od dr. Carla Sganziinija, ki je bil predsednik UIAA zadnjih šest let. Novi predsednik se je rodil 9. avgusta 1940 v Švici, obiskoval gimnazij v Feldkirchu v Avstriji in v Švici ter študiral medicino v Zürichu in Ženevi. Specializiral je kirurgijo in je bil doslej med drugim član več združenj športnih zdravnikov in zdravniške komisije švicarske planinske zveze in UIAA.